

DOI: 10.32347/2786-7269.2025.12.240-265

УДК: 323:[94:355.012+94:321.64](470+571-651.1)

Романюк А.А.,

andrii.a.romaniuk@lpnu.ua, ORCID: 0009-0005-1073-1012,

Національний університет «Львівська політехніка»

СПІЛЬНІ РИСИ ТА ВІДМІННОСТІ ІДЕОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ РАШИЗМУ І УР-ФАШИЗМУ

Присвячено аналізу концептуалізації рашизму як політичної ідеології та політичного режиму через призму концепції Ур-фашизму Умберто Еко. Автор досліджує ключові ознаки фашистських режимів, визначені Еко, зокрема культ традиції, страх перед відмінностями, мачизм, вибірковий популізм, і аналізує їхнє проявлення в сучасній Росії. Наголошується, що концепція Ур-фашизму слугує цінним методологічним інструментом, однак вимагає адаптації для врахування специфіки сучасних тоталітарних режимів. Дослідження спрямоване на розкриття ідеологічної природи рашизму та створення нових аналітичних рамок для розуміння його багатовимірності і протидії.

Ключові слова: рашизм; ур-фашизм; ідеологія; політичний режим; Росія; Путін; імперіалізм; тоталітаризм; путінізм

Постановка проблеми. В умовах війни, яку Росія розв'язала проти України, та систематичних військових злочинів, що супроводжують її агресію, надзвичайно гостро постає необхідність концептуалізації рашизму як політичної ідеології та політичного режиму. Без чіткого наукового розуміння природи цього феномену важко створити дієві інструменти для боротьби з ним, як на політичному, так і на ідеологічному рівні. Рашизм, який поєднує елементи імперіалізму, авторитаризму, мілітаризму та шовінізму, стає ідеологічним виправданням для численних злочинів проти людяності, що вчиняються російськими військовими на окупованих територіях. Проте до сьогодні не досягнуто загальноприйнятого трактування цього явища, а наукова дискусія лише окреслює основні підходи до його осмислення.

Актуальність. До початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну тема рашизму не викликала значного інтересу серед дослідників, особливо за кордоном. Так, в Україні тема рашизму мала інтерес, але закордонні дослідники ігнорували рашизм як в якості терміну, так і в якості феномену. Пошук за ключовим словом «рашизм» у «Google Академія» давав близько 20 наукових робіт, опублікованих до 2022 року. Однак, з 2022 року, на тлі російської агресії проти України, науковий інтерес до вивчення рашизму різко зріс. Поки що не існує єдиного наукового визначення терміна «рашизм», що підкреслює

актуальність дослідження основних напрямів його концептуалізації та політологічного осмислення.

У 1995 році італійський філософ та лінгвіст Умберто Еко у своєму есе запропонував концепцію Ур-фашизму, або Вічного фашизму, за допомогою якої досліджувалась схожість між різними тоталітарними режимами. Хоча такі режими можуть відрізнятися за назвами та формами, Еко виділив 14 основних ознак, за якими можна ідентифікувати фашистську ідеологію. Деякі з них: культ традиції, заперечення модернізму, страх перед відмінностями, елітизм мас, мачизм, селективний популізм та інші. Еко зазначає, що навіть присутність однієї з цих ознак може слугувати підґрунтям для формування фашистського режиму. [1]

Цей підхід Еко до вивчення тоталітарних режимів є особливо актуальним для дослідження таких сучасних феноменів, як рашизм. В умовах, коли наукова спільнота шукає способи теоретичного осмислення цього явища, ідеї Еко надають корисні методологічні інструменти для аналізу. Використання 14 ознак ур-фашизму може допомогти глибше зрозуміти структуру та природу рашизму, виявити його ідеологічні корені та спрогнозувати подальший розвиток цього політичного явища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У статті 2023 року український філософ М. Требін звертається до концепції ур-фашизму, розробленої Умберто Еко, в контексті аналізу ідеології рашизму. Автор дійшов висновку, що більшість із 14 ознак, визначених Еко як характеристики фашизму, присутні в ідеології рашизму. Однак, Требін не проводить детального розгляду кожної з цих ознак, залишаючи порівняння на рівні загального твердження. У своїх висновках він цитує Еко, який підкреслює, що елементи фашизму не є систематизованими і можуть суперечити один одному, але навіть одна їхня присутність у суспільстві здатна створити основу для формування фашистської ідеології. [2]

Український історикиня Л. Якубова у своїй книзі «Рашизм: звір із безодні» 2023-го року присвячує цілий розділ критичному аналізу концептуалізації рашизму через призму Ур-фашизму, запропонованого Умберто Еко. Авторка зазначає, що хоча цей підхід має певну аналітичну цінність, його застосування часто зводиться до механістичного перенесення старих концепцій на сучасні форми тоталітаризму, до яких належить і рашизм. Історикиня підкреслює, що такі підходи, зокрема формальне використання 14 ознак Ур-фашизму, не враховують специфіку нових тоталітарних режимів. Таким чином, Якубова наголошує на необхідності розробки нових методів аналізу та концептуалізації сучасних феноменів, включаючи рашизм, замість спроб «втиснути» ці явища в рамки минулих теоретичних схем. Однак, незважаючи на

свою критику застосування старих підходів, вона також не проводить детального аналізу рашизму відповідно до 14 ознак Ур-фашизму, фактично відкидаючи такий підхід. [3, с.37-38]

Так само і автори книги «Заборонити рашизм» 2023-го року, хоча і посилаються на концепцію Еко, вони не проводять детального порівняння між ознаками "ур-фашизму" та "рашизмом". Загалом обговорено, як "рашизм" вписується в більш широку картину фашистських ідеологій, підкреслюючи подібність у таких темах, як мілітаризм, національна зверхність і культ лідера, але без систематичного аналізу кожного пункту. [4, с.9-10]

Мета дослідження. Метою статті є розкриття можливостей концептуалізації рашизму через призму ур-фашизму, а також у виявленні обмежень цієї концепції, що дозволить краще зрозуміти особливості цього явища в сучасному політичному контексті. В рамках українського політологічного дискурсу концептуалізація фашизму, згідно з підходом Еко, часто згадується, але залишається поза межами ґрунтовного аналізу. Багато науковців обмежуються поверхневими посиланнями на цю концепцію, не враховуючи її потенціал для глибшого розуміння сучасних політичних явищ, зокрема рашизму. Безперечно, концепція ур-фашизму не може бути вичерпним інструментом для опису ідеології та політичного режиму рашизму, оскільки сучасні форми тоталітаризму мають свою специфіку, що відрізняє їх від історичних моделей. Однак варто підкреслити, що даний підхід не слід відкидати повністю, оскільки він може слугувати міцним підґрунтям для більш точної концептуалізації рашизму. Дослідження цього питання допоможе не лише виявити переваги та недоліки концепції ур-фашизму, але й створити нові аналітичні рамки, які зможуть адекватно відобразити складність і багатовимірність сучасних політичних ідеологій, на прикладі рашизму.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить комплексний підхід, який поєднує історико-порівняльний, аксіологічний та структурно-функціональний методи. Історико-порівняльний метод дозволяє простежити схожість та відмінності між ідеологічною структурою рашизму і класичних фашистських режимів, опираючись на концепцію ур-фашизму У. Еко. Аксіологічний метод застосовується для аналізу системи цінностей, які формують ідеологічне підґрунтя рашизму.

Основна частина. Згідно У. Еко [1], характерними ознаками фашизму є: 1) культ традиції; 2) відкидання модернізму; 3) культ дії заради дії; 4) визначення незгоди як зради; 5) страх перед відмінностями; 6) вплив на розчарований середній клас; 7) жага до теорій змов; 8) зображення ворога одночасно занадто сильним та занадто слабким; 9) визначення пацифізму як

співпраці з ворогом; 10) зневага до слабких; 11) виховання стати героєм; 12) мачизм; 13) вибірковий популізм; 14) новомова.

Культ традиції виявляється через культурний синкретизм, який ігнорує можливість внутрішньої суперечності. Він базується на переконанні, що всі істини вже були відкриті традицією, і нове вчення в принципі не може виникнути. Натомість існує лише подальша інтерпретація та уточнення існуючих традицій. Такий культ може мати релігійні, націоналістичні чи консервативні корені і визначати певні способи життя та моральні кодекси. Традиційні цінності та норми сприймаються як безальтернативна дійсність, що ігнорує можливість їх зміни під впливом часу та соціального прогресу.

Найяскравішим проявом культу традиції у Росії є директива, викладена у президентському наказі "Про затвердження Основ державної політики щодо збереження і зміцнення традиційних російських духовно-моральних цінностей". Саме формулювання - "збереження і зміцнення традиційних російських духовно-моральних цінностей" - не залишає місця для сумнівів і свідчить про те, що всі необхідні істини, на думку авторів наказу, вже були розкриті традицією.

Подальше читання цього указу лише підтверджує це: "До традиційних цінностей відносяться: життя, гідність, права і свободи людини, патріотизм, громадянськість, служіння Батьківщині та відповідальність за її долю, високі моральні ідеали, міцна сім'я, творча праця, пріоритет духовного над матеріальним, гуманізм, милосердя, справедливість, колективізм, взаємодопомога і взаємоповага, історична пам'ять та наступність поколінь, єдність народів Росії".

Також виявляється синкретизм у начебто суперечливих явищах. У статті 2015 року української історикині Т. Євсєєвої розглядається синкретизм між російським православ'ям і комунізмом. Авторка зазначає, що між цими системами існують спадкові зв'язки, які виявляються в різних аспектах державного устрою. Російське православ'я, зокрема через "симфонію влади" — поєднання церкви і держави — підготувало ґрунт для сприйняття комуністичної ідеології. Євсєєва підкреслює, що тривалий вплив православної традиції, яка вже включала елементи абсолютної влади і централізованої держави, ментально підготував російське суспільство до індоктринації комуністичними ідеями. Синкретизм між православ'ям і комунізмом виявляється через механізми тоталітарного контролю, коли держава зливається із суспільством, а релігійні та політичні аспекти інтегруються в єдину систему. Комунізм успадкував від православ'я релігійні риси, такі як готовність до аскези та ортодоксальність, що переносилися з релігійної сфери на політичну. Авторка називає це

"православним корінням російського комунізму", зазначаючи, що обидві системи прагнули контролювати всі аспекти життя своїх громадян. [5]

Відкидання модернізму — це ідеологічна тенденція, яка сприймає раціоналістичний розвиток західної культури як занепад, що призводить до моральної розпусти. Фашистські рухи відкидають модернізм як елемент, що підриває національну культуру та ідентичність, прагнучи повернутися до традиційних форм життя та мислення. У своєму есе Умберто Еко зазначає, що це відкидання не охоплює технологічний прогрес, оскільки багато фашистських режимів використовують свою промислову потужність як доказ життєздатності своєї системи.

Звідченням відкидання модернізму у російському суспільстві є вже вище згаданий президентський наказ "Про затвердження Основ державної політики щодо збереження і зміцнення традиційних російських духовно-моральних цінностей".

В наказі наголошується на відторгненні, на думку його авторів, "чужих" для Росії та "руйнівних" цінностей: "Ідеологічний та психологічний вплив на громадян Росії веде до насадження чужої російському народу та руйнівної для російського суспільства системи ідей та цінностей". До таких цінностей віднесено культ егоїзму, вседозволеності, аморальності, заперечення ідеалів патріотизму, служіння Батьківщині, продовження роду, творчої праці та позитивного внеску Росії у світову історію та культуру.

З наведеного формулювання випливає, що навіть заперечення особливого місця Росії в історії та світі засуджується, а так звані "чужі" для російського народу цінності за замовчуванням вважаються руйнівними. Це вказує на відмову від певних аспектів модернізму в Росії та відкидання некорисних, на їхній погляд, "чужих" цінностей.

Відкидання модернізму проявляється у системі освіти — в російських освітніх програмах спостерігається тенденція до викладання історії та соціальних наук з акцентом на героїзацію минулого, що відкидає критичний підхід до сучасних викликів і проблем. [6]

Культ дії заради дії - пропагує цінність вчинку як самостійного акта, що вимагає виконання без попереднього обмірковування. Еко вбачає у цьому явищі зв'язок з антиінтелектуалізмом та ірраціоналізмом, що може виявлятися в нападках на сучасну культуру і науку.

Основою культу є ідея, що вчинок сам по собі має цінність, незалежно від можливих наслідків або конкретних результатів. У політичному контексті цей культ може призводити до ситуацій, коли громадяни голосують за політичних лідерів, які обіцяють активні дії, не зважаючи на реалістичність чи ймовірність

успіху їхніх пропозицій. Це може мати серйозні наслідки, зокрема призводити до прийняття невдалих політичних рішень та виникнення криз управління.

Одним з найбільш відомих проявів культу дії заради дії в сучасній політичній практиці Росії є висловлювання Володимира Путіна: “Будемо мочити в сортирі”, яке було проголошене під час пресконференції 24 вересня 1999 року у контексті Другої чеченської війни. Ця фраза, що походить з кримінального жаргону, часто розглядається як важливий елемент формування іміджу Путіна як рішучого та близького до народу лідера. Вона символізує його готовність до активних дій і жорсткого підходу до вирішення конфліктів, що, в свою чергу, сприяло його успіху на президентських виборах 2000 року.

Крім того, сучасні прояви культу дії заради дії виявляються у постійних ядерних погрозах з боку російських високопосадовців. Незважаючи на їхню ірраціональність і потенційну небезпеку, ці погрози продовжують бути складовою частиною російської політичної риторики. З метою підкріплення цих загроз навіть змінюються доктрини щодо ядерної політики Російської Федерації, що свідчить про прагнення керівництва демонструвати силу і рішучість як у міжнародних відносинах, так і перед російським народом. [7]

Визначення незгоди як зради. У фашистському світогляді інтелектуальна незгода розглядається як серйозна загроза державному порядку та соціальній гармонії, що призводить до її активного придушення і переслідування. В умовах фашизму не допускаються прояви вільного обміну ідеями, які могли б вказати на суперечності, властиві синкретичній віри, що домінує у суспільстві.

Фашистський режим акцентує увагу на концепції "єдиної думки", що стає центральною в його політиці, а ідеологія партії набуває статусу єдиної істини, котра не підлягає сумніву або перевірці іншими поглядами. У такій системі інакомислячі розглядаються як вороги, які загрожують єдності та стабільності держави, що виправдовує їхнє придушення і переслідування.

Цей підхід до ідеологічної незгоди не лише забезпечує збереження силового контролю над суспільством, а й руйнує механізми демократії та свободи слова, позбавляючи громадян можливості вільно висловлювати свої думки та ідеї. Фашистський режим, таким чином, створює атмосферу страху, яка підриває основи відкритого суспільства та стримує розвиток критичного мислення.

Ця ознака є однією з найяскравіших спільних рис між рашизмом і фашизмом, що знаходить численні прояви в сучасному російському суспільстві. Одним із наймасштабніших інструментів репресій у цьому контексті є інститут «іноземного агента», запроваджений російським законодавством у 2012 році. Статус «іноземного агента» надається особам або організаціям, які, згідно з

офіційними визначеннями, займаються політичною діяльністю на території Росії та отримують фінансування від іноземних держав.

Однак, фактично, цей статус став інструментом політичної дискредитації та таврування, прирівнюючи організації або окремих осіб до зрадників або ворогів народу. Присвоєння статусу «іноагента» супроводжується обмеженням прав, фінансовими штрафами та суспільним осудом, що значно ускладнює їхню діяльність або навіть робить її неможливою. Станом на 2024 рік до цього реєстру включаються не тільки активісти чи організації, що беруть участь у політичних процесах, а й ті, хто взагалі не мають прямого відношення до російської політики, зокрема українські журналісти або VPN-провайдери, що свідчить про його вибіркове й репресивне застосування. [8]

Російська влада активно використовує статус «іноземного агента» як інструмент для боротьби з інакомисленням та консолідації авторитарного режиму. Це явище відображає одну з основних рис фашизму, а саме несприйняття інтелектуальної незгоди як загрози, що підлягає ліквідації, що дозволяє державі не тільки зберігати, але й посилювати свій контроль над суспільством.

Також у Росії спостерігається безкомпромісне і систематичне придушення опозиції. Критики путінської влади, зокрема відомі журналісти А. Політковська та Б. Немцов, стали жертвами замовних вбивств, що свідчить про наявність у держави усталеної практики фізичного усунення незгодних. Переслідуються також політики, які відкрито виступають проти режиму [9]. Наприклад, О. Навальний, відомий опозиційний лідер, був затриманий і засуджений за сфабрикованими звинуваченнями, а пізніше загинув в ув'язненні за обставин, що викликають підозри, і це підкреслює серйозність загрози для тих, хто намагається висловити свої погляди. [10]

У цьому контексті варто відзначити, що мирні протести в Росії заборонені на законодавчому рівні. Навіть спроби організувати мирні акції протесту часто розглядаються як загроза державній стабільності, що, у свою чергу, призводить до їхнього жорстокого придушення [11]. Ця ситуація демонструє прагнення влади контролювати громадську думку і за будь-яку ціну зберегти монополію на ідеологічний дискурс.

Страх перед відмінностями — є однією з ключових характеристик фашистської ідеології, яка активно навіюється та експлуатується для досягнення політичних цілей. Ця нетерпимість до різноманітності індивідів та культур стає основою для расистських поглядів і ворожнечі щодо іноземців і мігрантів.

У фашистському дискурсі страх перед відмінностями дозволяє створити образ "інших" або "чужих", які вважаються загрозою національній єдності та

соціальному порядку. Цей страх може стосуватися різних груп, зокрема етнічних, релігійних, культурних, гендерних, сексуальних та інших, які сприймаються як незвичні або небажані.

Фашистські режими використовують цей страх для легітимації політики виключення, закликаючи до ізоляції або підпорядкування "інших", що сприяє формуванню уявлення про підтримку більшості національної спільноти. Важливим елементом цієї політики є расизм, який виступає формою прояву страху перед відмінностями, заснованого на расовій належності, а не на індивідуальних якостях особи. Фашисти використовують расистські ідеї для підтримки концепції національної чистоти, обґрунтовуючи позбавлення "інших" прав, які надаються лише громадянам нації.

Російське суспільство на сьогоднішній день характеризується глибокою ксенофобією та расизмом, які проникають у всі соціальні шари. На побутовому рівні особи з іншими кольорами шкіри часто стають жертвами дискримінації, що проявляється у формах відвертого неприязного ставлення, упередженості, а іноді й фізичних нападів. Це стосується не лише окремих індивідів, а й цілих груп, що зазнають стигматизації на основі своєї расової чи етнічної належності [12].

Особливу ненависть російських громадян викликають мігранти з Центральної Азії, кількість яких різко зросла після початку війни в Україні. Це відбулося внаслідок мобілізації, яка негативно вплинула на ринок праці, адже багато чоловіків призовного віку були відправлені на фронт. З огляду на цю ситуацію, мігранти стали важливим джерелом робочої сили в Росії, проте їхнє присутність викликає страх та обурення у певних сегментах населення [13]. Крім того, російська влада здійснює політику, що можна вважати геноцидною, у відношенні представників корінних народів. Процес мобілізації виявився непропорційно жорстоким до етнічних меншин, зокрема, у республіках Татарстан, Бурятія, Тива та Дагестан, де кількість мобілізованих суттєво перевищує показники з Московської чи Ленінградської області. Це свідчить про те, що корінні народи стають жертвами державної політики, що має на меті експлуатацію їхніх ресурсів та робочої сили, в той час як їхні права і голоси залишаються непочутими [14,15].

Вплив на розчарований середній клас — це один із ключових аспектів фашистської ідеології, що активно використовує економічні та соціальні тривоги середніх класів, які відчують тиск з боку зростаючих нижчих соціальних груп. Фашистська пропаганда пропонує спрощені рішення для цих проблем, акцентуючи на ідеї національної єдності та відновлення «старих добрих часів», коли панувала соціальна рівність, а «інші» не заважали їхньому добробуту, не забираючи робочі місця чи майно.

Маніпулятивна пропаганда та політичні обіцянки, які використовують фашистські рухи, вдаються до використання тривожного стану середнього класу як засобу для залучення прихильників і формування підґрунтя для своїх владних структур. Гасла на кшталт «навести лад» та «відновити порядок» відображають переживання цієї соціальної групи, змушуючи її представників сприймати фашизм як можливість поліпшити своє життя і зберегти свій соціальний статус.

Середній клас традиційно є основою економічної стабільності та соціального прогресу в демократичних суспільствах. Проте в Росії він сформувався значно пізніше через складну історію, зокрема, після розпаду Радянського Союзу. Відповідно до російських статистичних джерел, реальний відсоток середнього класу в Росії становить лише 9,2% [16]. Через це принцип фашизму, що акцентує увагу на впливі на розчарований середній клас, проявляється в Росії досить своєрідно.

З огляду на те, що в Росії відсутня традиція процвітаючого середнього класу, політична влада звертається до ностальгії за радянськими часами, коли домінували соціалістичні цінності, а економічна система була заснована на зрівняльному розподілі ресурсів. Російське населення часто ідеалізує радянське минуле, асоціюючи його з соціальною стабільністю, доступністю житла та загальними соціальними гарантіями. Така ностальгія підкріплюється економічними труднощами сучасної Росії, що сприяє поширенню ідеї повернення до «старих добрих часів», коли, згідно з ідеалізованим поглядом, всі громадяни були однаково бідними, але забезпеченими базовими потребами.

У сучасній Росії ми спостерігаємо не стільки вплив на розчарований середній клас, скільки на нижчий клас, який становить більшість населення. Віддалені регіони Росії перебувають в стані економічної відсталості, що змушує багатьох мешканців цих регіонів підписувати контракти на військову службу. Для більшості цих людей військова служба стає чи не єдиним способом забезпечити гідний дохід. [17]

Міжкласова напруга в російському суспільстві стала особливо помітною під час окупації частини південних областей України російськими військами. Масштаби мародерства та вандалізму в Київській області свідчать про значну соціальну та економічну прірву між російськими солдатами та місцевим населенням. [18]

Таким чином, ознака впливу на розчарований середній клас, про яку писав У. Еко, в умовах сучасної Росії трансформувалася у вплив на нижчий клас. Цей клас, стикаючись з економічними труднощами та відсутністю соціальних перспектив, стає об'єктом маніпуляцій, скеровуючи свою ненависть не лише на внутрішніх «ворогів», але й на зовнішнього ворога - українців.

Жага до теорій змов і перебільшення загрози з боку уявного ворога є ключовими елементами фашистських режимів. Ця "жага до змов" супроводжується закликами до нетерпимості та роздмухування страху перед зрадою та саботажем з боку соціальних і етнічних меншин, які проживають у суспільстві. Перебільшення загрози стає невід'ємною складовою політики фашизму, оскільки воно допомагає створити образ ворога, легітимізуючи насильницьку реакцію держави та суспільства.

Фашистські лідери часто намагаються переконати населення в існуванні змови, в якій беруть участь соціальні та етнічні меншини, що нібито прагнуть знищити країну зсередини або атакувати ззовні. Це може включати поширення непідтверджених чуток, міфів і легенд, що формують суспільну свідомість та стають основою для дискримінаційних політик. Теорії змови створюють у населення враження постійної небезпеки, що підвищує його готовність до мобілізації і насильницьких дій проти «ворогів народу».

Агресія Росії проти України супроводжується активним поширенням міфів та теорій змов, які не лише формуються всередині країни, але й цілеспрямовано поширюються на міжнародній арені. Ці теорії змов використовуються як інструмент політичної пропаганди, що сприяє консолідації підтримки режиму всередині країни та виправданню агресивних дій за її межами. Одним із прикладів таких змов є заяви російських представників на міжнародних майданчиках. Так, на засіданні Генеральної асамблеї ООН російський представник абсолютно серйозно стверджував про існування на території України секретних американських біолабораторій, в яких вирощуються птахи, заражені вірусами. Метою цих птахів, за його словами, було бомбардувати територію Росії [19].

Ще один приклад — це висловлювання голови Ради безпеки Росії М. Патрушева, який стверджував, що «англосакси» нібито намагаються шляхом змови «роздробити російський етнос» [20]. Теорії змов такого роду не просто спрямовані на створення образу зовнішнього ворога, але й формують почуття постійної загрози, що виправдовує репресії та агресивні дії з боку російської влади.

Особливістю теорій змов у рашистській ідеології є те, що вони не лише використовуються як пропагандистські інструменти для контролю населення, але й, ймовірно, сприймаються всерйоз самими представниками російської еліти. Наприклад, численні високопосадовці, серед яких президент В. Путін, голова Ради безпеки М. Патрушев, спікер Державної думи В. Володін, неодноразово наводили цитату, приписану колишній держсекретарці США М. Олбрайт: «Несправедливим є те, що багатства Сибіру належать одній країні; їх

треба поділити між усіма». Варто зазначити, що М. Олбрайт не лише заперечила цю заяву, але й жодних доказів її слів ніколи не було надано [21].

Цікаво, що походження цієї "цитати" виявилось доволі незвичним. Джерелом її стала інформація, нібито отримана службовцями ФСБ через спеціальний підрозділ, що займається «дистанційним зчитуванням думок» [22][23][24]. Цей приклад демонструє, що теорії змов у сучасній Росії не лише є інструментом маніпуляції, але й мають ознаки містицизму та ірраціональності, що глибоко вкорінені в політичну культуру країни.

Зображення ворога одночасно занадто сильним та занадто слабким.

У рамках фашистської риторики вороги зазвичай зображуються одночасно як "занадто сильні, щоб бути побореними" і "занадто слабкі, щоб заслуговувати на повагу". Цей подвійний образ ворога виконує важливу функцію мобілізації прихильників фашизму через апеляцію до почуття образи та приниження. Водночас така риторика створює ілюзію безпосередньої загрози для нації, стимулюючи готовність до військових дій та згуртованість суспільства навколо захисту свого державного ладу.

З іншого боку, підкреслення морального занепаду або слабкості ворогів служить інструментом для їхньої дегуманізації, демонструючи їхню неспроможність протистояти "сильній" волі народу чи нації. Це сприяє виправданню насильницьких дій, спрямованих на підкорення або навіть фізичне знищення таких "слабких" ворогів, підкріплюючи ідеологію переваги власної раси, культури або державного устрою.

Російська пропаганда протягом десятиліть поширювала наратив про те, що українці — це «молодші брати» росіян, наділені меншою здатністю до самостійного існування та розвитку. Цей наратив послідовно підкреслював слабкість України, зображаючи її недалекою та неспроможною самостійно ухвалювати важливі рішення на міжнародній арені. Однак поразки, яких зазнала російська армія з моменту повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року, не вписуються в цей стереотип про "слабку Україну". [25]

Щоб зберегти цей пропагандистський наратив та водночас виправдати власні військові невдачі, було створено міф про те, що Росія протистоїть не лише Україні, а всьому НАТО на чолі зі США, хоча цей міф не відповідає дійсності. [26, 27] Таким чином, ідея, що російська армія нібито воює проти значно сильнішого супротивника, допомагає підтримувати образ сильної держави, яка чинить опір міжнародній змові, та водночас виправдовує військові поразки.

Коріння цього міфу лежить в усталених стереотипах про Росію як велику і могутню державу, здатну протистояти будь-якому ворогові. Цей наратив довгий час існує в російській пропаганді, служачи інструментом для збереження

внутрішньої підтримки чинної влади та домінуючих політичних еліт. Однак посилення цього міфу про могутність Росії призвело до необґрунтованих агресивних дій, що мали й продовжують мати серйозні наслідки не лише для регіону, а й для всього світу.

Визначення пацифізму як співпраці з ворогом - ґрунтується на твердженні, що життя є постійною боротьбою проти ворога, і тому миролюбство прирівнюється до зради. Фашистські режими, як нацистська Німеччина та Італія під керівництвом Муссоліні, на початкових етапах свого правління зосереджувалися на боротьбі з внутрішніми ворогами, зокрема політичними опонентами та етнічними меншинами, пропагуючи ідею, що відсутність боротьби є небезпечною для держави.

Пацифізм у такому контексті трактується як слабкість, що грає на руку зовнішнім ворогам, оскільки він підриває готовність суспільства до збройного захисту. Внаслідок цього формується хибне судження, що лише постійна війна або стан готовності до неї є єдиним гарантом перемоги над ворогом. Це призводить до внутрішньої суперечності в фашистській риторичі: прагнення до перемоги несумісне з концепцією постійної боротьби, яка сама по собі стає самоціллю, що не передбачає кінця конфлікту або встановлення тривалого миру.

Після початку повномасштабного вторгнення в Україну значна частина російського населення, включаючи відомих культурних діячів, відкрито висловила свою підтримку військовим діям, що свідчить про домінування державної пропаганди. Однак не всі виявили готовність прийняти таку позицію. Ті небагато культурних діячів, які наслідилися публічно проявити незгоду з агресією, опинилися під загрозою переслідування та вимушені були залишити країну. Їх контракти на виконання та участь у культурних заходах розривалися в односторонньому порядку, а анонсовані концерти скасовувалися через тиск з боку державних органів. Така критика і ворожість щодо тих, хто висловлює незгоду з війною, проникає не лише в коло провладної верхівки, а й поширюється серед широких шарів населення. Пересічні громадяни закликають до суворих покарань, таких як пожиттєві ув'язнення або навіть розстріли для тих, хто не підтримує військову агресію. [28]

Зневага до слабких — є невід'ємною рисою шовіністичного популістського елітизму, характерного для фашистських режимів. У такій системі кожен член суспільства вважається вищим лише завдяки приналежності до привілейованої групи, що призводить до формування глибокої напруги в ієрархічній структурі. Лідери фашистських режимів часто зневажають своїх підлеглих, водночас заохочуючи до агресії проти тих, кого вважають «слабшими» чи «непотрібними», таких як національні меншини, біженці чи політичні опоненти.

Ця ідеологія сприяє дегуманізації цих груп, перетворюючи їх на «масу», позбавлену індивідуальних прав та потреб. У фашистській системі слабкі розглядаються як неповноцінні або навіть загроза, яку слід усунути в інтересах "сильніших" членів суспільства. Це виправдовує застосування насильства та агресії, що сприяє підтримці соціальної ієрархії та домінування еліт.

Ієрархія у силових структурах Росії за часів правління В. Путіна зазнала значного загострення. Особливу роль у цій ієрархії відіграють кадірівці — чеченці, які підпорядковуються наказам Р. Кадірова. Кадірівці, користуючись своїм специфічним становищем в армії Росії, не беруть участі у відкритих бойових зіткненнях, натомість направляють у такі зіткнення підрозділи російських солдатів. Водночас вони демонструють відкрите зневажливе ставлення до росіян, супроводжуючи це проявами насильства. [29]

На найнижчій сходинці ієрархії розташовані бойовики так званих "ЛНР" і "ДНР", які зазнають зневажливого ставлення навіть з боку російських військовослужбовців, оскільки останні вважають їх зрадниками українського народу. Цей дисбаланс у ставленні призводить до того, що бойовики ЛНР/ДНР терплять подібні приниження з боку російських військ. [29]

Таким чином, ознака "зневаги до слабких" не лише ілюструє ієрархічну структуру силових органів Росії, а й відображає загальний культурний контекст, в якому панує визнання сили та презирство до слабших. Російське суспільство звикло поважати сильнішого, що проявилось, зокрема, під час повстання "Вагнер" у червні 2023-го року, коли група Пригожина та його армія захопила Ростов-на-Дону. Місцеве населення вітало їх, демонструючи готовність підтримувати тих, хто виявляє силу, незважаючи на їхні методи. [30]

Ця динаміка відображається не лише в міжособистісних стосунках усередині країни, а й у зовнішній політиці Росії, де часто застосовуються методи насильства та ескалації конфліктів для досягнення стратегічних цілей. Зневага до слабких призводить до жорстокості та насильства, що проявляється в поведінці російських військових на окупованих територіях України. Це також пояснює, чому РФ проводить політику ізоляції, обмежуючи свободу слова та права людини у своїй країні — таке суспільство може бути сприйняте як сильне, але під цим маскуванням ховається жорстокість і насильство.

Виховання статі героєм - ця ідея вказує на те, що найвищим героїчним вчинком, гідним наслідування, є смерть на полі бою. Вона пов'язана з культурою насильства та агресії, які є невід'ємними складовими фашистського світогляду. Культ смерті відображає тенденцію до ідеалізації самопожертви, при якій насильство розглядається як прийнятний засіб досягнення політичних цілей.

У фашистському контексті ця ідея часто асоціюється з націоналістичним світоглядом, де жертва на полі бою стає символом патріотизму та відданості своїй країні. Таке виховання формує індивідів, готових пожертвувати своїм життям у війні, замість сприяння розвитку культури миру та дипломатії. Більш того, ця концепція може призводити до занепаду моральних цінностей, оскільки опір насильству поступається місцем поклонінню насильству та смерті. Як зазначає Еко, "герой-ур-фашист з нетерпінням чекає своєї смерті, і у своїй нетерплячості часто приводить до смерті інших".

Рашизм активно пропагує ідею гідності самопожертви заради батьківщини. Російська влада використовує всі доступні засоби для формування образу героя з кожної загиблої особи, намагаючись створити ідеал, що відображає патріотизм і відданість країні.

Яскравим прикладом цієї тенденції стала загибель російського пропагандиста Владлена Татарського, справжнє ім'я якого – Максим Фомін. Він був уродженцем України, який у 2011 році був засуджений і ув'язнений за пограбування банку в Макіївці. У 2014 році, на фоні збройного конфлікту, Татарському вдалося втекти з колонії, після чого він розпочав кар'єру як пропагандист і так званий "військовий кореспондент".

2 квітня 2023 року, під час свого виступу в Санкт-Петербурзі, Татарський став жертвою теракту, в результаті якого він загинув на місці [31]. На перший погляд, такі суперечливі особистості мали б викликати осуд у суспільстві та їх згадка повинна була б бути виключена з публічного дискурсу, однак російська пропаганда вирішила трансформувати Татарського в образ героя та мученика.

На відзначення його "внеску" в російську справу в містах країни почали з'являтися мурали, присвячені В. Татарському [32], а також розміщувалися пропагандистські білборди в Донецьку, що підкреслювало його "героїчний" статус [33]. Цей випадок не є одиничним; подібна практика стосувалася і інших осіб, таких як Д. Дугіної [34], яка загинула в автомобільному теракті, та звичайної бабусі А. Іванової [35], що стали символами російського патріотизму.

Інший приклад героїзації стався в Белгороді, де адміністрація однієї зі шкіл вирішила встановити меморіальну "парту героя" на честь випускника, який загинув у війні. Однак, вибір "героя" виявився вкрай невдалим, оскільки ним став засуджений за жорстоке вбивство чоловік, який був звільнений із колонії для участі у військових діях. Це викликало значний суспільний резонанс та критику, однак, попри це, школа продовжила дотримуватися нарративу про героїзм та самопожертву, і меморіальна парту було відкрито за участю священника Московського патріархату. [36]

Пропаганда такого типу в контексті сучасної Росії має на меті не лише створення образу героя, а й закріплення уявлення в суспільній свідомості про

Росію як велику державу, мешканці якої здатні на героїчні вчинки та готові захищати свої інтереси за будь-яких обставин. Важливо зазначити, що ці наративи сприяють формуванню культурної ідентичності, основаної на шануванні жертви, яка вважається найвищим проявом патріотизму. Це також підкріплює ідеї про міць і велич Росії, формуючи в суспільстві відчуття гордості за "героїв", яких російська пропаганда намагається активно вшанувати.

Мачизм — згідно з твердженням У. Еко, це соціокультурний феномен, який транслює уявлення про важку працю, постійну війну та героїзм у сексуальну сферу. Мачизм виявляється у зневазі до жінок, а також у нетерпимості та засудженні нестандартних сексуальних практик, які можуть варіюватися від утвердження цноти до гомосексуалізму.

Цей феномен асоціює мужність із такими характеристиками, як сила, агресивність, героїзм та впевненість у власних діях, у той час як жіночність ставиться в опозицію до цих якостей і зазвичай асоціюється зі слабкістю, підкоренням та залежністю. У контексті сексуальної сфери мачизм може проявлятися у зневазі до жінок, а також у відмові визнавати різноманітність і нетрадиційність у сексуальному житті. Це включає нетерпимість до осіб, які відхиляються від традиційних стереотипів статевої поведінки, зокрема до представників гомосексуальної спільноти.

Мачизм в політичному образі В. Путіна, став предметом інтенсивних дискусій ще до початку військових дій в Україні. Протягом свого правління Путін активно культивував образ мужнього лідера, демонструючи свою фізичну силу через різноманітні публічні заходи, такі як тренування з дзюдо, верхова їзда без верхнього одягу, плавання, риболовля, заняття в спортзалі та гра у хокей. Ці активності постійно висвітлювались державними засобами масової інформації, що сприяло формуванню ідеалізованого образу лідера, який володіє не лише політичною, але й фізичною силою. [37]

На думку деяких публіцистів і політологів, Путін став заручником свого ж створеного образу, який вимагає регулярного підтвердження через рішучі дії. Наприклад, його посилення на «тренування перед грою у хокей» під час телефонної розмови з президентом Франції Е. Макроном напередодні вторгнення в Україну слугує яскравим свідченням цього феномену. Мачизм у цьому контексті постає не лише як особистісна характеристика, але й як складова частина ширшої патріархальної культури, що акцентує увагу на ідеалізації мужності та чоловічої сили. [38]

Пізніші висловлювання В. Путіна, коли він процитував фразу "подобається, не подобається - терпи, моя красуне", є яскравим прикладом мачістської риторики, що відображає зневагу до жінок та традиційні патріархальні стереотипи. Відзначаючи, що "терпи, моя красуне" не лише

відображає зверхнє ставлення до України як до «об'єкта», але й ілюструє спробу легітимізувати агресію через зневажливе сприйняття жінки в суспільстві, Путін закріплює стереотипи, які пов'язують силу і контроль із традиційною маскуліністю. [39]

Путінський мачізм служить прикладом того, як влада може маніпулювати цим ідеалом для укріплення власного контролю та формування міфологічного образу лідера, який протистоїть зовнішнім загрозам. З одного боку, такий підхід може викликати певну підтримку серед громадян, які ідеалізують мужність і шукають сильного лідера. З іншого боку, поширення цього образу може призвести до насильства та дискримінації проти осіб, які не відповідають традиційним уявленням про мужність. Більше того, такий стереотип може стати бар'єром на шляху до соціальних змін і демократичного розвитку, оскільки ідеалізує культ лідерства та норми, які відповідають міфологізованому уявленню про «сильного чоловіка».

Вибірковий популізм передбачає, що народ є монолітною сутністю з єдиною волею, яка протиставляється індивідуальним переконанням окремих осіб. Оскільки жодна маса людей не може бути по-справжньому одностайною, лідер виконує роль інтерпретатора цієї спільної волі (хоча насправді він її диктує). Фашисти використовують цю концепцію для делегітимізації демократичних інституцій, звинувачуючи їх у тому, що вони «більше не представляють голос народу». Натомість, ця ідеологія намагається зменшити значення індивіда, ігноруючи різноманітність думок та переконань, на користь загальної волі, яку формулює лідер. Це може призвести до обмеження свободи слова, релігії, думок та інших прав, що захищають індивідуальність. Таким чином, фашисти експлуатують цю ідею для маніпуляції громадською думкою, обіцяючи відновлення загальної волі народу, в той час як насправді прагнуть утримати контроль над суспільством.

Найяскравішим проявом рашистського вибіркового популізму є систематичне зловживання референдумами для легітимації анексії територій. Прикладом цього є незаконний референдум, проведений Росією у Криму в 2014 році, а також аналогічні голосування на територіях Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей, які були організовані для їх приєднання до складу Росії. Президент В. Путін та інші високопосадовці неодноразово посилялися на результати цих референдумів як на народне волевиявлення місцевого населення, яке, на їхню думку, повинно було легітимізувати процес анексії.

Проте, незважаючи на цю демонстрацію народної підтримки, російська влада активно придушує внутрішні рухи за незалежність у ряді республік та регіонів, таких як Дагестан, Татарстан, Якутська область, Чечня, Інгушетія та

інші території, що знаходяться під контролем Росії. У цих регіонах не проводяться жодні референдуми, а спроби організації незалежних рухів жорстоко придушуються, як це відбулося під час збройного конфлікту в Чечні. Таким чином, вибірковий популізм російського уряду, що використовує референдуми як інструмент легітимації анексії, контрастує з його прагненням подавити будь-які прояви національної самоідентифікації та боротьби за автономію на підконтрольних територіях.

Вибірковий популізм в російському контексті є потужним інструментом, що дозволяє владі маніпулювати громадською думкою, створюючи ілюзію однакості народу, коли насправді різноманіття індивідуальних переконань та прагнень свідомо ігнорується. Зловживання референдумами для легітимації анексії територій підкреслює цю стратегію, оскільки влада використовує результати голосувань як аргумент на користь своєї політики, при цьому ігноруючи потреби та бажання окремих національних груп, які зазнають репресій.

Новомова — це стратегія використання обмеженого і спрощеного словникового запасу, спрямована на обмеження критичного мислення та сприйняття складних ідей. Фашистські режими застосовують цей підхід для формування свідомості населення, примушуючи його мислити в рамках, що не допускають глибокого аналізу чи оскарження домінуючих ідеологій. Зокрема, використовуються прості та емоційно заряджені слова для маніпулювання настроями громадськості, а також здійснюється заміна вже існуючих термінів новими, що є більш прийнятними для досягнення політичних цілей. Таким чином, фашизм експлуатує «новомову» як інструмент для концентрації влади в руках тих, хто контролює мову, що в свою чергу дозволяє їм управляти думками і діями людей.

Зміна мовних конструкцій для підміни сенсів стала помітною практикою в Росії після початку повномасштабного вторгнення в Україну. Одним із перших і найбільш показових прикладів використання новомови став термін «спеціальна воєнна операція», який використовується для опису військових дій на території України. Досі Росія не визнає на офіційному рівні, що вона вступила у війну, і всі військові дії кваліфікуються виключно як частина цієї «спеціальної операції». Важливо зазначити, що всі, хто публічно називає ці військові дії війною, підпадають під дію новоприйнятого закону про дискредитацію збройних сил. [40]

Крім того, в рамках новомови з'явилося нове слово «хлопок», яке стало евфемізмом для позначення вибухів, що відбуваються на території Росії. Використання терміна "хлопок" (укр. "сплеск") не лише позбавляє його небезпечного забарвлення, а й сприяє уникненню паніки серед населення. Такі

евфемізми впроваджуються не лише для зменшення негативного впливу на громадську свідомість, а й для підтримання нарративу в медіа про перевагу Росії. [41]

У контексті мовної маніпуляції також спостерігається використання термінів з позитивним або нейтральним забарвленням для опису негативних соціально-економічних явищ. Наприклад, економічне падіння маскується під терміном “від’ємний ріст”, звільнення працівників називається “висвобожденням”, а відступи російських військ позначаються як “жести доброї волі”. Ці мовні конструкції сприяють зменшенню негативного масштабу новин, заважаючи громадськості усвідомлювати реальні наслідки подій. [42]

Використання такої практики може бути небезпечним, оскільки вона спотворює сприйняття реальності та формує викривлене уявлення про події. Маніпуляція мовою не лише призводить до зниження рівня довіри до медіа та державних інститутів, але й збільшує плутанину в суспільстві. Евфемізми, які впроваджуються в мовний обіг, можуть приховувати сутність подій, що має серйозні наслідки. Наприклад, вживання терміна “спеціальна операція” замість “війна” може дозволити Росії уникнути відповідальності за свої дії перед власним народом.

Висновки та рекомендації подальшого дослідження. Дослідження концепції рашизму через призму ур-фашизму дозволяє зробити висновок про значну спільність їх ідеологічних та політичних проявів, хоча й з урахуванням певних відмінностей. Ознаки, визначені Умберто Еко як ключові для ідентифікації фашистських режимів, знаходять своє яскраве вираження в сучасному російському політичному дискурсі та практиці. Зокрема, такі риси, як культ традиції, страх перед відмінностями, культ дії заради дії, мачизм і визначення незгоди як зради, демонструють тісний ідеологічний зв'язок між рашизмом і класичним фашизмом. Однак, деякі ознаки, як-от вплив на розчарований середній клас, у контексті сучасної Росії втрачають первинне значення або набувають видозмінених форм, обумовлених специфікою її політичного устрою.

Результати аналізу підкреслюють методологічну цінність концепції ур-фашизму як інструменту аналізу сучасних тоталітарних ідеологій, включно з рашизмом. Водночас дослідження акцентує на необхідності створення нових аналітичних рамок, які враховують специфіку сучасних форм тоталітаризму, що формуються під впливом комуністичних та імперіалістичних традицій. Подальший розвиток теоретичного осмислення рашизму сприятиме глибшому розумінню його ідеологічної природи, внутрішніх протиріч та потенційних напрямів трансформації. Такі дослідження мають не лише академічну

значущість, але й практичну цінність для розробки стратегій протидії сучасним формам тоталітаризму.

Список літератури

1. Еко У. Ур-фашизм. Сучасність. 1996. № 5. С. 43–51.
2. Требін М. Звичайний рашизм: загальна характеристика. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2023. № 4(55). С. 45–57. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.55.268740>
3. Якубова Л. Рашизм: Звір з безодні / Інститут історії України НАН України. Київ : Академперіодика, 2023. 318 с.
4. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк та ін. ; за заг. ред. В. Піскун. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 252 с.
5. Євсєєва Т.М. Парадокси етноконфесійності: конвергенція і дивергенція російського православ'я та комунізму на зламі епох. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. 2015. Вип. 23. С. 138–153.
6. У Росії представили переписаний підручник історії. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2023/08/8/162999/> (дата звернення: 05.10.2024).
7. Нова ядерна доктрина Путіна. Чим це загрожує Україні. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cp39kdr3ew7o> (дата звернення: 05.10.2024).
8. Список "іноагентів" у РФ розширюється – уперше до реєстру внесли VPN-провайдера: що це означає. *Freedom*. URL: <https://uatv.ua/uk/spysok-inoagentiv-u-rf-rozshyryuyetsya-upershe-do-reyestru-vnesly-vpn-provajdera-shho-tse-oznachaye-video/> (дата звернення: 05.10.2024).
9. Навальний, Політковська, Немцов і інші: найгучніші політичні вбивства і смерті в Росії, які пов'язують з Путіним. *UAinfo*. URL: <https://uainfo.org/blognews/1708094690-navalniy-politkovska-nemtsov-i-inshi-nayguchnishi-politichni.html> (дата звернення: 05.10.2024).
10. Навальний міг померти внаслідок отруєння у російській колонії – розслідувачі. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-navalnyj-otrujennja-rozsliduvachi/33140934.html> (дата звернення: 05.10.2024).
11. Russian Protests #1, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bVjYOdPH9yQ> (date of access: 05.10.2024).
12. Вершиніна А. "Мрію, щоб на вулиці мене не помічали". Расизм в Росії. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.svoboda.org/a/30663402.html> (дата звернення: 05.10.2024).
13. Ненависть зростає з кожним днем: у Росії влаштували терор мігрантів, яких вважають "гіршими за українців". *OBOZREVATEL NEWS*. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/russia/nenavist-zrostaе-z-kozhnim-dnem-u-rosii-vlashtuvali-terror-migrantiv-yakih-vvazhayut-girshe-za-ukraintsiv.htm> (дата звернення: 05.10.2024).

14. Буряти та «русский мир»: «ганьбу цієї війни доведеться ділити порівну». *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-rosiyi-proty-ukrayiny-buryaty/31865895.html> (дата звернення: 05.10.2024).
15. Протести проти мобілізації в Росії: в Дагестані - стрільба і скандування "ні війні", в Якутії - хоровод. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/russian/63029167> (дата звернення: 05.10.2024).
16. ВШЭ подсчитала долю среднего класса в России. *Ведомости*. URL: <https://www.vedomosti.ru/society/news/2023/12/26/1012996-dolyu-srednego-klassa> (дата звернення: 05.10.2024).
17. Як у Росії набирають чоловіків для війни проти України без оголошення мобілізації (розслідування). Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yak-rosiya-mobilizuye-lyudey-dlya-viynu-proty-ukrayiny/32948781.html> (дата звернення: 05.10.2024).
18. Від трусів до бойлера: що російські окупанти вкрали в українців. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/curiosities/vid-brudnih-trusiv-do-boylera-shcho-rosiyski-okupanti-vkrali-v-ukrajinciv-video-ostanni-novini-11876820.html> (дата звернення: 05.10.2024).
19. Як і навщо російська пропаганда шукає біолабораторії США в Україні та світі. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/09/22/7368473/> (дата звернення: 05.10.2024).
20. Чергові дурниці: Росія видала, що в Україні "англосакси взялися дробити російський етнос". *24 Канал*. URL: https://24tv.ua/patrushev-zayaviv-shho-ukrayini-anglosaksi-vzialisya-drobiti_n2190742 (дата звернення: 05.10.2024).
21. Smolchenko A. Putting Words in Albright's Mouth. *The Moscow Times*. URL: <https://www.themoscowtimes.com/archive/putting-words-in-albrights-mouth> (date of access: 05.10.2024).
22. Putin Cites Claim About U.S. Designs on Siberia Traced to Russian Mind Readers. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2014/12/19/world/europe/putin-cites-claim-about-us-designs-on-siberia-traced-to-russian-mind-readers.html> (date of access: 05.10.2024).
23. «Русофоб» Олбрайт та «кремлівський Мерлін». *BBC News*. URL: https://www.bbc.com/russian/international/2015/06/150622_patrushev_interview_albright (дата звернення: 05.10.2024).
24. Генерал ФСО: В мыслях Мадлен Олбрайт мы обнаружили патологическую ненависть к славянам. *Российская газета*. URL: <https://web.archive.org/web/20160609163423/https://rg.ru/2006/12/22/gosbezopasnostj-podsoznanie.html> (дата звернення: 05.10.2024).
25. Симонян: Україну ми пореможемо за два дні, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UVpnnVrpG60> (дата звернення: 05.10.2024).
26. Радник Путіна брехливо наполягає, що Росія воює з НАТО, а не з Україною. *Голос Америки*. URL: <https://www.golosameriki.com/a/russia-is-at-war-with-nato/6917785.html> (дата звернення: 05.10.2024).

27. Спростування російської дезінформації щодо НАТО. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/cps/uk/natohq/115204.htm> (дата звернення: 05.10.2024).
28. Журавлева М. "Убити нах*р", – росіяни висловилися про розправу над Галкіним і покарання для держзрадників. *Діалог.UA*. URL: https://www.dialog.ua/ukr/russia/272033_1681907248 (дата звернення: 05.10.2024).
29. "Вони зробили зі мною дещо": в "ЛНР" повісився "мобік", якого згвалтували "кадирівці". *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/war/voni-zrobili-zi-mnoyu-deshcho-v-lnr-provisivsya-mobik-yakogo-zgvaltuvali-kadirivci-foto-12098820.html> (дата звернення: 05.10.2024).
30. Карбунар Н. «Вагнерівці» залишають Ростов. Як їх проводжають росіяни. *ГЛАВКОМ*. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/vahnerivtsi-zalishajut-rostov-jak-jikh-provodzhajut-rosijani--937038.html> (дата звернення: 05.10.2024).
31. Військовий блогер Владлен Татарський загинув в результаті вибуху в Петербурзі. Що відомо. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-65157967> (дата звернення: 05.10.2024).
32. Мурал в пам'ять о военкоре Татарском открыли в Нижнем Новгороде. *Life.ru*. URL: <https://life.ru/p/1572214> (дата звернення: 05.10.2024).
33. На улицах Донецка появились билборды в честь Владлена Татарского. *AiF*. URL: https://aif.ru/incidents/na_ulicah_donecka_poyavilis_bilbordy_v_chest_vladlena_tatarskogo (дата звернення: 05.10.2024).
34. Нафарбована дугіна в труні та усміхнений батько: у мережі опублікували підозрілі фото з похорону. *24 Канал*. URL: https://24tv.ua/pohoroni-duginoyi-nibito-zgoriluzhertvu-poklali-trunu-nafarbovanoyu_n2141646 (дата звернення: 05.10.2024).
35. Бабуся з прапором, жителі Маріуполя, військові-відмовники. Що сталося з героями матеріалів Бі-бі-сі за півроку після початку вторгнення Росії. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-62649103> (дата звернення: 05.10.2024).
36. Рибальченко С. У школі Белгорода скандал зі встановленням парти "героя СВО": російський вояка Маслов убив жінку. *Діалог.UA*. URL: https://www.dialog.ua/ukr/russia/293310_1713259276 (дата звернення: 05.10.2024).
37. "Ідеальний приклад токсичної маскулінності". Чи дійсно мачизм Путіна привів до війни. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-61981391> (дата звернення: 05.10.2024).
38. Emmanuel Macron à Vladimir Poutine, quatre jours avant la guerre: «Je ne sais pas où ton juriste a appris le droit». *Le Temps*. URL: <https://www.letemps.ch/monde/europe/emmanuel-macron-vladimir-poutine-quatre-jours-guerre-ne-sais-juriste-appris-droit> (дата звернення: 05.10.2024).
39. "Терпи, моя красуне". Зеленський відреагував на репліку Путіна про Україну. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60304113> (дата звернення: 05.10.2024).
40. У Генпрокуратурі РФ пояснили, чому "спецоперацію" не можна називати війною. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/russianworld/u-genprokuraturi-rf-poyasnili-chomu->

спесоперацію-не-можна-називати-війною-novini-rosiji-11911872.html (дата звернення: 05.10.2024).

41. Як Росія розмиває реальність за допомогою новомови: «хлопок». *Детектор медіа*. URL: <https://disinfo.detector.media/post/yak-rosiia-rozmyvaie-realnist-za-dopomohoju-novomovu-khlopok> (дата звернення: 05.10.2024).

42. "Хлопок", "шаг доброй воли" и "отрицательный рост": як пропаганда РФ використовує новомову. *АКЦЕНТ*. URL: <https://akzent.zp.ua/hlopok-shag-dobroj-voli-i-otritsatelnyj-rost-kak-propaganda-rf-ispolzuet-novoyaz-video/> (дата звернення: 05.10.2024).

Andrii Romaniuk,
Lviv Polytechnic National University

COMMON FEATURES AND DIFFERENCES IN THE IDEOLOGICAL STRUCTURE OF RUSCISM AND UR-FASCISM

The article analyzes the concept of Ruscism through the lens of Ur-Fascism, as proposed by Italian philosopher Umberto Eco. Following the onset of Russia's aggression against Ukraine in 2022, the term "Ruscism" has gained prominence beyond Ukrainian academic discourse, being used to describe both contemporary Russian ideology and its political regime. At the same time, scholars emphasize the need for a deeper understanding of this phenomenon.

Eco's Ur-Fascism outlines 14 characteristics that identify fascist ideologies. This study examines how these traits correlate with the modern phenomenon of Ruscism by analyzing the actions of the current Russian government. It highlights the strong presence of features such as the cult of tradition, rejection of modernism, fear of difference, the cult of action for action's sake, machismo, and defining dissent as treason in Ruscist rhetoric and practices. Conversely, some traits, such as the appeal to a disillusioned middle class, are less pronounced and are adapted to the specifics of the modern Russian political system.

The findings underline the importance of applying the concept of Ur-Fascism to the study of Ruscism while advocating for the development of new analytical approaches that account for Ruscism's unique characteristics as a modern totalitarian regime rooted in communism and imperialism. Future research should focus on creating new analytical frameworks for a more precise conceptualization of Ruscism as both a political ideology and a political regime in contemporary Russia.

Keywords: ruscism; ur-fascism; ideology; political regime; Russia; Putin; imperialism; totalitarianism; putinism

REFERENCES

1. Eco, U. Ur-Fascism. *Modernity*. 1996. No. 5, pp. 43–51. {in Ukrainian}
2. Trebin, M. Ordinary Ruscism: General Characteristics. *Visnyk of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*. 2023. No. 4(55), pp. 45–57. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.55.268740> {in Ukrainian}
3. Yakubova, L. Ruscism: The Beast from the Abyss. Kyiv: Akadempriodyka, 2023. 318 p. {in Ukrainian}
4. Ban Ruscism / Edited by V. Ognev'yuk and others; general editor V. Piskun. Kyiv: B. Grinchenko Kyiv University, 2023. 252 p. {in Ukrainian}
5. Yevseyeva, T.M. Paradoxes of Ethno-Confessionalism: Convergence and Divergence of Russian Orthodoxy and Communism at the Turn of Eras. *Problems of the History of Ukraine: Facts, Judgments, Searches*. 2015. Issue 23, pp. 138–153. {in Ukrainian}
6. Russia Presented a Revised History Textbook. *Istorychna Pravda*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2023/08/8/162999/> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
7. Putin's New Nuclear Doctrine: What It Means for Ukraine. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cp39kdr3ew7o> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
8. The List of "Foreign Agents" in Russia Expands – A VPN Provider Included for the First Time: What It Means. *Freedom*. URL: <https://uatv.ua/uk/spysok-inoagentiv-u-rf-rozshyryuyetsya-upershe-do-reyestruvnesly-vpn-provajdera-shho-tse-oznachaye-video/> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
9. Navalny, Politkovskaya, Nemtsov, and Others: The Most Notorious Political Murders and Deaths in Russia Linked to Putin. *UAinfo*. URL: <https://uainfo.org/blognews/1708094690-navalnyi-politkovska-nemtsov-i-inshinayguchnishi-politichni.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
10. Navalny May Have Died from Poisoning in Russian Colony – Investigators. *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-navalnyj-otrujennja-rozsliduvachi/33140934.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
11. *Russian Protests #1*, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bBjY0dpH9yQ> (date of access: 05.10.2024).
12. Vershynina, A. "I Dream That People Would Not Notice Me on the Street": Racism in Russia. *Radio Svoboda*. URL: <https://www.svoboda.org/a/30663402.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}

13. Hatred Grows Daily: In Russia, Migrants Are Terrorized and Considered "Worse Than Ukrainians." *OBOZREVATEL NEWS*. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/russia/nenavist-zrostae-z-kozhnim-dnem-u-rosii-vlashtuvali-terror-migrantiv-yakih-vvazhayut-girshe-za-ukraintsiv.htm> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
14. Buryats and the "Russian World": "The Shame of This War Will Have to Be Shared Equally." *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viynarosiyyi-proty-ukrayiny-buryaty/31865895.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
15. Protests Against Mobilization in Russia: Shooting and Chanting "No to War" in Dagestan, Round Dances in Yakutia. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/russian/63029167> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
16. HSE Calculated the Share of the Middle Class in Russia. *Vedomosti*. URL: <https://www.vedomosti.ru/society/news/2023/12/26/1012996-dolyu-srednego-klasa> (date of access: 05.10.2024). {in Russian}
17. How Men are Recruited in Russia for the War Against Ukraine Without Official Mobilization (Investigation). *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yak-rosiya-mobilizuye-lyudey-dlya-viyny-proty-ukrayiny/32948781.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
18. From Underwear to Boilers: What Russian Occupiers Stole From Ukrainians. *UNIAN*. URL: <https://www.unian.ua/curiosities/vid-brudnih-trusiv-do-boylera-shcho-rosiyski-okupanti-vkrali-v-ukrajinciv-video-ostanni-novini-11876820.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
19. How and Why Russian Propaganda Looks for U.S. Biolabs in Ukraine and Around the World. *Ukrainska Pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/09/22/7368473/> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
20. Another Nonsense: Russia Claimed that "Anglo-Saxons Started to Fragment the Russian Ethnos" in Ukraine. *Channel 24*. URL: https://24tv.ua/patrushev-zayaviv-shho-ukrayini-anglosaksi-vzyalisya-drobiti_n2190742 (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
21. Smolchenko, A. Putting Words in Albright's Mouth. *The Moscow Times*. URL: <https://www.themoscowtimes.com/archive/putting-words-in-albrights-mouth> (date of access: 05.10.2024).
22. Putin Cites Claim About U.S. Designs on Siberia Traced to Russian Mind Readers. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2014/12/19/world/europe/putin-cites-claim-about-us-designs-on-siberia-traced-to-russian-mind-readers.html> (date of access: 05.10.2024).

23. "Russophobe" Albright and "Kremlin Merlin." *BBC News*. URL: https://www.bbc.com/russian/international/2015/06/150622_patrushev_interview_albright (date of access: 05.10.2024). {in Russian}
24. FSO General: In Madeleine Albright's Thoughts, We Found Pathological Hatred of Slavs. *Rossiyskaya Gazeta*. URL: <https://web.archive.org/web/20160609163423/https://rg.ru/2006/12/22/gosbezopasnostj-podsoznanie.html> (date of access: 05.10.2024). {in Russian}
25. Simonyan: We Will Defeat Ukraine in Two Days, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UVpnnVrpG60> (date of access: 05.10.2024). {in Russian}
26. Putin's Advisor Falsely Insists That Russia Is at War With NATO, Not Ukraine. *Voice of America*. URL: <https://www.golosameriki.com/a/russia-is-at-war-with-nato/6917785.html> (date of access: 05.10.2024).
27. Refuting Russian Disinformation about NATO. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/cps/uk/natohq/115204.htm> (date of access: 05.10.2024).
28. Zhuravleva, M. "Kill Them All": Russians Spoke About Executing Galkin and Punishing Traitors. *Dialog.UA*. URL: https://www.dialog.ua/ukr/russia/272033_1681907248 (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
29. "They Did Something to Me": In "LNR," a "Mobik" Hanged Himself After Being Raped by "Kadyrovites." *UNIAN*. URL: <https://www.unian.ua/war/vonizrobili-zi-mnoyu-deshcho-v-lnr-povisivsya-mobik-yakogo-zgvaltuvali-kadirivci-foto-12098820.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
30. Karbunar, N. "Wagnerites" Leave Rostov. How Russians See Them Off. *Glavkom*. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/vahnerivtsi-zalishajut-rostov-jak-jikh-provodzhajut-rosijani--937038.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}
31. Military Blogger Vladlen Tatarsky Killed in Explosion in St. Petersburg: What is Known. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-65157967> (date of access: 05.10.2024). {in Russian}
32. A Mural in Memory of War Correspondent Tatarsky Opened in Nizhny Novgorod. *Life.ru*. URL: <https://life.ru/p/1572214> (date of access: 05.10.2024). {in Russian}
33. Billboards Dedicated to Vladlen Tatarsky Appear in Donetsk Streets. *AiF*. URL: https://aif.ru/incidents/na_ulicah_donecka_poyavilis_bilbordy_v_chest_vladlena_tatarskogo (date of access: 05.10.2024). {in Russian}
34. Painted Dugina in a Coffin and Smiling Father: Suspicious Photos from the Funeral Published Online. *Channel 24*. URL: <https://24tv.ua/pohoroni-duginoyi->

nibito-zgorilu-zhertvu-poklali-trunu-nafarbovanoyu_n2141646 (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}

35. Grandmother with a Flag, Mariupol Residents, Military Refusers: What Happened to the Heroes of BBC Materials Six Months After the Russian Invasion. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-62649103> (date of access: 05.10.2024). {in Russian}

36. Rybaltchenko, S. Scandal Over Installation of a "Hero's Desk" in Belgorod School: Russian Soldier Maslov Convicted of Murder. *Dialog.UA*. URL: https://www.dialog.ua/ukr/russia/293310_1713259276 (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}

37. "The Perfect Example of Toxic Masculinity": Did Putin's Machismo Lead to War? *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-61981391> (date of access: 05.10.2024). {in Russian}

38. Emmanuel Macron to Vladimir Putin Four Days Before the War: "I Don't Know Where Your Lawyer Learned the Law." *Le Temps*. URL: <https://www.letemps.ch/monde/europe/emmanuel-macron-vladimir-poutine-quatre-jours-guerre-ne-sais-juriste-appris-droit> (date of access: 05.10.2024). {in French}

39. "Endure, My Beauty": Zelensky Reacts to Putin's Remark About Ukraine. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60304113> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}

40. Russian Prosecutor General's Office Explained Why the "Special Operation" Cannot Be Called a War. *UNIAN*. URL: <https://www.unian.ua/russianworld/u-genprokuraturi-rf-poyasnili-chomu-specoperaciyu-ne-mozhna-nazivati-viynoyu-novini-rosiji-11911872.html> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}

41. How Russia Blurs Reality Using Newspeak: "Clap." *Detector Media*. URL: <https://disinfo.detector.media/post/yak-rosiia-rozmyvaie-realnist-zadopomohoiu-novomovy-khlopok> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}

42. "Clap," "Gesture of Goodwill," and "Negative Growth": How Russian Propaganda Uses Newspeak. *Akzent*. URL: <https://akzent.zp.ua/hlopok-shag-dobroj-voli-i-otritsatelnyj-rost-kak-propaganda-rf-ispolzuet-novoyaz-video/> (date of access: 05.10.2024). {in Ukrainian}